

ASPECTE ALE UNOR LUCRĂRI EDILITARE ÎN
COMUNA URBANĂ PITEȘTI, 1907-1913

VALENTIN MOTREANU*

Printre multele probleme importante pe care primăria a trebuit să le rezolve în această perioadă a fost aceea a asigurării apei pentru locuitori și instituții, construcția unui rezervor de apă, pavarea unor străzi și trotuare, construcția unui local pentru teatru, precum și construcția unui local pentru băile comunale.

Municipiul Pitești are un sistem centralizat de alimentare cu apă din anii 1908-1909, sursa de apă folosită fiind pânza de apă freatică din terasa cuprinsă între râul Argeș și râul Doamnei.

La finele anului 1905, primăria făcea contract pentru alimentarea orașului cu apă cu inginerul W. H. Lindley, care întocmește un proiect în acest sens. Pentru că era o problemă foarte importantă Consiliul Tehnic Superior din Cadrul Ministerului de Interne a solicitat doctorului V. Babeș să facă un referat asupra proiectului inginerului Lindley, precum și asupra raportului inspectorului tehnic dr. Bușilă. Lindley a făcut sondaje pentru captarea apei, „în susul orașului Pitești, cam la 1 km în regiunea confluenței râului Argeș cu râul Doamnei... la o distanță de 500 m de satul Gropeni...”¹. Însă în opinia doctorului Babeș, studiile trebuiau făcute mai în profunzime. Oricum pe lângă locuitorii orașului, de apa de la Gropeni va beneficia mai târziu și băile comunale, care vor consuma apa destul de multă. Așadar problema alimentării orașului cu apa bună și în cantități suficiente rămânea să fie rezolvată în anii următori și tot din zona aleasă de inginerul Lindley.

În anii 1907-1908, Serviciul Tehnic din cadrul Primăriei Comunei Urbane Pitești, atrăgea atenția d-lui primar N. G. Dumitrescu „că pompele de la fântânile de pe bulevardul Elisaveta Doamna, de la răspântia cu strada Craiovei, cea din strada Târgul din Vale și cea din strada Eliade Rădulescu, fiind uzate și deteriorate în urma gerului care a fost, au ajuns în stare de a nu mai funcționa”². Ele trebuiau înlocuite urgent cu pompe noi deoarece cilindrele erau sparte și nu se mai puteau repara. De aceea trebuiau procurate de urgență din comerț, trei pompe noi și așezarea lor la menționatele fântâni pentru ca să nu sufere publicul din localitate de lipsă de apă. O altă problemă importantă pentru această perioadă era și prelungirea unor străzi care să satisfacă nevoile cetățenilor. În această situație se aflau cele două străzi: strada Viilor și 24

* Muzeul Județean Argeș, Pitești.

¹ Arhivele Naționale, Direcția Județeană Argeș, fond Primăria Pitești, dosar nr. 57/1906, f. 32.

² Idem, dosar nr. 13/1907-1908, f. 1.

ianuarie La 4 martie 1908 s-a încheiat un proces-verbal între consilierii comunali Gh. Șerbănescu și C. Panciu ai urbei Pitești și inginer V. C. Dumitrescu, arhitect al aceleași urbe, care au constat următoarele: „Strada 24 ianuarie e compusă din două părți aproape perpendiculare una pe alta, plecând cea mai lungă din strada Sfânta Vineri, iar cea scurtă din strada Băilor, lucru care dă străzii caracterul de înfundătură iar pentru asta este nevoie a se prelungi una din cele două porțiuni. Am constat că pentru moment prelungirea părții din strada Băilor ca să iasă în strada Viilor, ar corespunde mai bine dorințelor și nevoilor locuitorilor”³(Fig. 1).

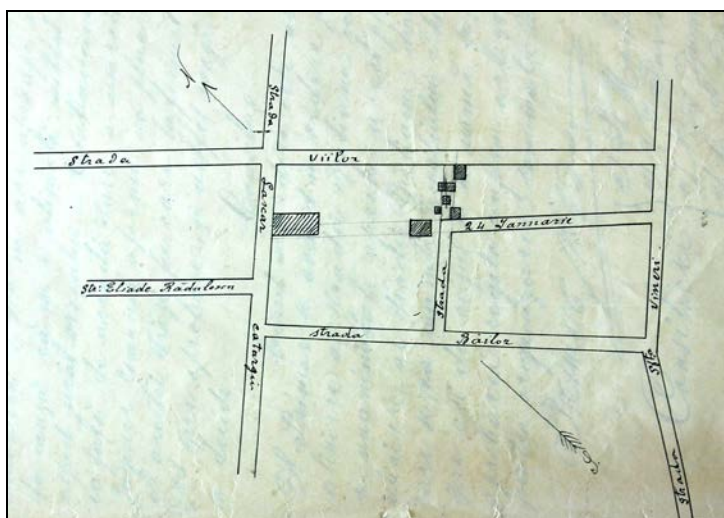

Fig. 1. Fragment dintr-un plan stradal al Comunei Urbane Pitești.

Pavajul de pe strada Viilor era încă în bună stare, doar trotuarele erau pe alocuri stricate, datorită și a apelor care stagnau pe rigole și aveau prin urmare nevoie de reparații. Dacă apele stagnau pe rigole era în cea mai mare parte și vina locuitorilor străzii care depozitau tot felul de gunoaie pe șanțurile străzii Lascăr Catargiu, în fața podului drumului de fier, care duceau apele de pe rigolele străzii Viilor spre râul Argeș. Astfel stând lucrurile, s-a hotărât că „este bine și de nevoie absolută să se facă prelungirea străzii 24 ianuarie până în strada Viilor”⁴.

Apele de pe strada Viilor aveau scurgerea pe strada Lascăr Catargiu, pe sub podul căii ferate, printr-un șanț nepavat și astupat. Inginerul Comunei d-l V.C. Dumitrescu era de părere că „pentru a înlătura acest inconvenient trebuie deocamdată astupat acest șanț, iar în primăvară să se paveze cu bolovani, atât șanțul cât și trotuarul cel puțin pe lungimea de 115 metri, începând din strada Viilor până la podul căii ferate, după cum se vede în alăturata schiță”⁵ (Fig. 2).

³ Idem, dosar nr. 28/1908, f. 7.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, f. 1.

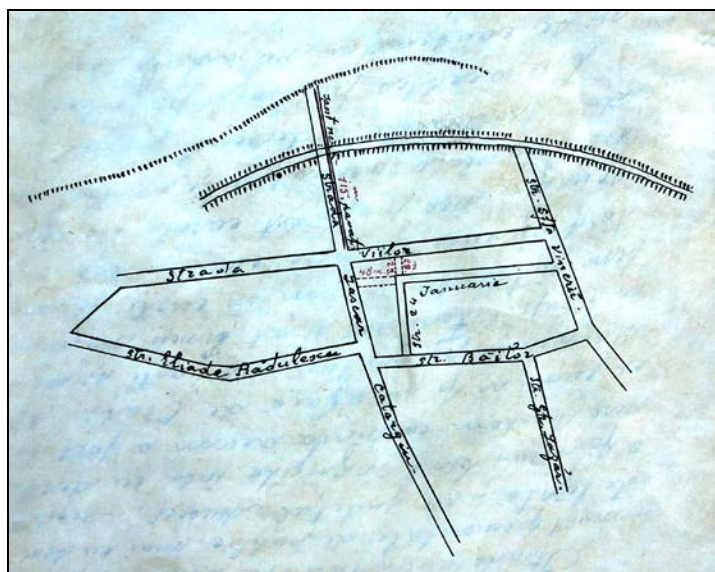

Fig. 2. Fragment dintr-un plan stradal al Comunei Urbane Pitești.

În ziua de 26 mai 1908 s-a ținut în localul primăriei, o licitație publică pentru „pavarea cu asfalt a trotuarului după partea dreaptă a stradei Șerban-Vodă, începând de la tribunal până în dreptul stradei Băbici, în lungime totală de 360 m liniari”⁶. În vara anului 1908 s-a încheiat un contract între primarul comunei urbane Pitești și Teodor Spincho, antreprenor de lucrări publice, domiciliat în București, contract în urma căruia primarul urbei Pitești dădea în antrepriză acestui antreprenor pavarea trotuarului. Prețul cu care s-a luat această lucrare la licitație a fost de 6 lei și 80 de bani pe metru pătrat⁷.

Lucrarea după deviz se urca la suma de 5.050 de lei⁸ și s-a executat conform caietului de sarcini și a devizului.

În 1909 s-au continuat lucrările de edilitate ale comunei Pitești și anume: pavarea cu bazalt și bordură de piatră de granit, a trotuarului de pe bulevardul Elisabeta Doamna, începând din strada Oborului, partea dreaptă spre gară și până în strada Maior Giurescu (casa Emanoil), în suprafață de 1.219.990 metri pătrați. Apoi a fost pavat trotuarul din partea stângă de pe strada Oborului, începând cu bulevardul Elisabeta Doamna, până în strada Craiovei, continuând și în curtea bisericii Sf. Ilie, în suprafață de 324 metri pătrați. Costul acestor lucrări, urca după deviz la suma de 3.122 lei și 88 de bani⁹.

Necesar pentru orașul Pitești era construcția unui rezervor de apă.

Construcția rezervorului cu apă din orașul Pitești a început pe la sfârșitul anului 1908 și s-a terminat în anul 1910 sub îndrumarea inginerului Moțoi.

⁶ Idem, dosar nr. 13/1908-1909, f. 14.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*, f. 43.

Construcția rezervorului:

Terasamentele: Pentru terasamente s-au făcut săpături de la cota 324 până la cota 320, inclusiv asigurările și proptirile, căptușirile etc. și lucrările necesare. Pământul provenit din săpătură a fost întrebuințat, o parte pentru umplere iar o parte pentru ridicarea terenului din apropiere la cota indicată în plan.

Pământul a fost cărat cu roaba sau cu vagonetele până la o distanță mijlocie de 150–200 m și se va plana. Pământul era folosit astfel¹⁰:

1. pământ necesar pentru umplerea tranșeei până la înălțimea terenului, care se va face cu straturi de 40-50 cm și se va comprima bine;
2. pământ necesar la acoperirea rezervorului cu ajutorul celui provenit din săpături până la cota indicată în plan, așezat și comprimat în straturi de 40-50 cm. Stratul de deasupra va avea o grosime de 30 de cm. El consta din pământul vegetal care s-a depozitat la o parte, peste care apoi se va semăna iarba.

După terminarea acestor lucrări pentru terasamente au început lucrările de beton. S-a folosit beton pentru fundamente și pentru fundul rezervorului, în proporție de 15 mc de ciment, 10 mc nisip și 5 mc pietriș¹¹.

Betonarea a fost făcută conform desenurilor și după indicația Direcției Lucrărilor, în straturi de cel mult 15 cm grosime, bine bătut, inclusiv așezarea și zidirea pieselor de fier, pietrelor lucrate, furnizarea cimentului, nisipului, pietrișului și a apei, precum și a șabloanelor, căptușelelor și uneltelor necesare etc.

Tencuirea: După lucrările la terasamente s-a făcut tencuirea cu ciment a fundului rezervorului, inclusiv furnitura tuturor materialelor, schelelor și a uneltelor necesare. S-a lucrat în baza contractului. În contract s-a prevăzut „a se curăța mai întâi suprafața fundului rezervorului și apoi tencuirea în straturi de câte 3 mm grosime. Se va netezi bine tencuiala cu o linie și se va freca apoi cu un disc de lemn. După ce s-au terminat cele trei straturi, se va presăra praf curat de ciment și se va freca în părțile umede încă de tencuială, cu ajutorul unor discuri de pâslă (material textil obținut din fire de lână sau de păr de animal, întrebuințat și ca izolanț)”¹².

Au fost tencuiți cu ciment și pereții din interiorul rezervorului de apă. După cele trei straturi de tencuială cu ciment, s-a așezat un al patrulea strat mai subțire de mortar de ciment curat, care apoi s-a netezit așa cum s-a procedat și mai înainte. Un element de bază în construcția rezervorului l-a constituit piatra de talie. Piatra de talie era folosită „pentru deversorii, rigole de scurgere, trepte, cadre pentru ventilațiuni, uși și ferestre etc., și va fi lucrată exact după desen și zidită conform planurilor și condițiilor”¹³.

Izolare și ventilațiuni: S-au folosit ventilațiuni mari după desen și indicația Direcției Lucrărilor, dar și ventilațiuni mici atunci când a fost cazul. Acoperirea rezervorului s-a făcut cu asfalt și s-a executat conform condițiilor. S-a folosit și pietriș pentru drenarea apei în rigolele de deasupra bolților.

Costul total al construcției complete (Fig. 3) a fost de 8.730.000 lei¹⁴.

¹⁰ Idem, dosar nr. 73/1908, f. 13.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, f. 14.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

În luna mai, a anului 1911, au avut loc mai multe licitații în localul primăriei Pitești pentru darea în antrepriză a mai multor lucrări de edilitate comunală¹⁵: pavarea cu asfalt a trotuarului de pe strada Egalității, începând de la palatul administrativ până la casa nr. 22 (proprietatea Hagiescu), conform devizului al cărui cost se ridică la suma de 7 000 de lei; pavarea cu bolovani de râu, a porțiunii nepavate din strada Lascăr Catargiu, începând din strada Viilor și până la podul căilor ferate, în suprafață de 1.231 metri pătrați și al cărui cost după deviz se ridică la suma de 2.154,28 de lei; pavarea cu bolovani de râu a străzii Oescu din acest oraș, al cărei cost după deviz se ridică la suma de 1859, 17 de lei.

În anii 1909-1910, Consiliul Comunal al orașului Pitești ia în discuție, ridicarea unei clădiri de teatru și băi pe strada principală. Din cauza neglijenței antreprenorului dar și a lipsei de fonduri, lucrările vor dura aproximativ patru ani și jumătate.

La 24 martie 1910¹⁶ s-a încheiat un contract între Primăria Urbei Pitești și d-l Athanasie St. Bolintineanu, inginer din București, prin care acesta lua în antrepriză canalizarea străzilor: Brătianu, bulevard Sf. Vineri, Brâncoveanu, Lahovari, piața Craiovei (până în bulevard), Teiuleanu, precum și străzilor ce leagă strada Șerban Vodă cu strada I. C. Brătianu, precum și modificarea gurilor de scurgere și a căminurilor din strada Șerban Vodă pe întinderea prevăzută în planuri și devize.

În această perioadă începe și construcția unui canal colector, de pe bulevardul Elisabeta Doamna, „începând de la Monumentul Independenței până la vărsarea lui în râul Argeș”¹⁷, construcția de pavaje pe străzile principale ale orașului, pe străzile care erau deja canalizate, asfaltarea acestora și apoi pietruirea lor cu piatră cubică.

Pentru a suporta cheltuielile legate de aceste lucrări de edilitate primării Comunei Urbane Pitești au fost nevoiți să facă credite la Casa de Credit Județean și Comunal. Astfel, în urma „ședinței Consiliului Comunal din data de 11 martie 1912, ședința prezidată de primarul Comunei Urbane Pitești d-l Alexandru Dumitrescu, și la

Fig. 3. Rezervorul de apă din cartierul Trivale.

¹⁵ Idem, dosar nr. 6/1911, f. 26, f. 53, f. 76.

¹⁶ Idem, dosar nr. 45/1906-1913, f. 97.

¹⁷ Idem, dosar nr. 22/1912-1913, f. 84.

care au participat nouă membri”¹⁸, primarul a fost autorizat de Consiliul Comunal să facă un împrumut de 800.000 lei de la Casa de Credit Județean și Comunal.

În unanimitate s-a aprobat facerea unui împrumut de 800.000 lei de către comuna Pitești, bani care au fost repartizați astfel: „84.000 lei pentru teatru și băi, 516.000 lei pentru canalul colector și pentru pavaje a fost aprobată suma de 200.000 lei”¹⁹. Această sumă era luată din împrumutul maxim de 1.200.000 lei, „împrumut votat de Corpurile Legiuitoare și aprobat prin Înaltul decret Regal nr. 2247 din 11 aprilie 1912 și ridicat apoi de la Casa de Credit Județean și Comunal”²⁰.

Canalizarea orașului era o problemă importantă, căreia i s-a acordat o atenție deosebită. Ceea ce se executase până acum era în condiții foarte bune, însă totodată această lucrare de până acum, nu ar fi adus reale servicii, dacă nu s-ar fi executat și colectorul principal de pe bulevard. Planul și devizul lucrărilor au fost aprobate de Consiliul Tehnic Superior, astfel că lucrarea a putut să înceapă. Această parte a canalizării a costat suma de 350.000 de lei²¹. Pe lângă această parte a canalizării au mai trebuit executate și canalele de legătură de pe străzile: Industriei, Justiției, Grivița, Teiuleanu, prințul Carol etc., care după deviz se ridicau la suma de 80.000 de lei²².

Pavarea orașului era de asemenea o lucrare urgentă și absolut necesară și aceasta cu atât mai mult, cu cât cu ocazia canalizării, se desfundaseră mai toate străzile de prin centru, dând orașului un aspect urât.

Pentru executarea acestor importante lucrări s-a hotărât a se procura mijloacele necesare dintr-un împrumut de 2 200 000 lei pe timp de 40 de ani cu o dobândă între 4-5%. Bani ar fi urmați a fi repartizați astfel²³:

1) pentru iluminatul orașului cu electricitate	550.000 lei
2) pentru exproprieri de utilitate publică	150.000 lei
3) pentru canalizarea orașului	350.000 lei
4) pentru construirea de pavaje în oraș	500.000 lei
5) pentru construirea unui abator	80.000 lei
6) pentru reconstruirea pieței orașului	300.000 lei
7) pentru terminarea construcției de băi populare și teatru	270.000 lei
Total:	2.200.000 lei

În anul 1912 se dorea achiziționarea unui tub de fier forjat pentru deșertarea colectorului principal în râul Argeș, tub care se va plăti din fondul canalizării orașului Pitești și foarte necesar comunei. Au fost invitate la Pitești mai multe fabrici speciale în astfel de lucrări, pentru a face o ofertă până la data de 7 mai 1912. Aceste fabrici erau: fabrica Vulcan București și E. Wolff, uzinele Lemaitre București, fabrica Meteor Ploiești și uzinele Metalurgice Ploiești. Ultima de fapt a făcut și oferta cea mai bună. Acest tub din fier consta din diferite tuburi cu flanșe pentru care Uzinele Metalurgice au furnizat și șuruburi și material de etanșare. Începutul conductei era „ancorat cu o placă de ancoragii și sfârșitul era prevăzut cu o construcție specială de gură și cu un picior conic, iar tuburile au fost vopsite atât pe interior cât și pe exterior cu culoare

¹⁸ *Ibidem*, f. 85.

¹⁹ *Ibidem*, f. 86.

²⁰ *Ibidem*, f. 88.

²¹ *Ibidem*, f. 9.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, f. 10.

contra ruginii”²⁴.

S-a stabilit ca tubul să fie predat prin gara Pitești iar termenul de predare să fie de maxim 30 de zile de la data comenzii. Costul acestui tub de fier forjat a fost stabilit la suma de 21.000 lei iar achitarea lui să se facă după furnizarea lui și după recepția de primărie. Toate taxele de timbre și înregistrare au fost suportate de Uzinele Metalurgice din Ploiești. La data de 30 septembrie 1912 a fost emisă factura nr. 5042 prin care primăria achita din suma totală de 21.000 lei pentru acel tub de fier suma de 10.000 lei, iar mai târziu la data de 24 octombrie a fost trimisă o notă primăriei comunei Pitești în care se spunea „furnitura tubului forjat servind la deșertarea colectorului principal despre care am discutat fiind terminată, avem onoarea de a vă ruga a binevoii a dispune să ni se plătească și restul ce ni se cuvine pentru această furnitură în sumă de 11.000 lei”²⁵. Plata restului de bani care mai rămăsese a fost făcută a doua zi.

La 18 martie 1913²⁶ s-a încheiat un act de tranzacție între primarul Comunei Urbane Pitești, Alexandru Dumitrescu și inginer Virgiliu Ionescu din București, în calitate de antreprenor al construcției localului de băi populare și o sală de spectacole a primăriei, în urma căruia acesta trebuie să termine construcția acestor localuri, conform devizului și caietului de sarcini.

La 19 iulie 1913, Serviciul Central al Primăriei Comunei Urbane Pitești trimitea o telegramă ministrului de război în care se spunea: „Comuna are absolut nevoie de diferite materiale, necesare pentru lucrările localului de băi populare și teatru și pentru ca lucrările să nu stacneze, cu onoare vă rog a aproba să se pună la dispoziție următoarele:

- 1) trei vagoane fabricii de ciment Comarnic;
- 2) trei vagoane fabricii de ipsos H. Nicolau Slănic Prahova;
- 3) un vagon pentru piatra din Câmpulung de la d-l inginer Drăghicescu”²⁷.

O atenție deosebită s-a acordat canalizării teatrului comunal. La 16 august 1912, Societatea Anonimă Pentru Conducte de Apă trimitea o telegramă d-lui inginer Virgil Ionescu, în care spunea: „Mergând la Pitești pentru a începe canalizarea la teatru, am dat de dificultatea că Serviciul Diriginte al Lucrărilor cere modificări la proiectul întocmit, printre care cele mai importante sunt: 1) există două canale racordate cu strada din dosul teatrului făcute acum vreo doi ani; se cere ca aceste canale să fie utilizate pentru o parte din scurgeri; 2) se cere ca burlanele pentru apele de ploaie să fie și ele canalizate”²⁸.

Problema canalizării Teatrului Comunal (Fig. 4) s-a rezolvat în anul următor, iar în 1914 construcția teatrului era gata. Deoarece pădurea Trivale se afla la marginea orașului, oficialitățile, împreună cu locuitorii, s-au străduit să transforme o parte a acesteia în parc pentru agrement, denumindu-l parcul Trivale. Astfel în ședința Consiliului Comunal din 28 mai 1913 s-au aprobat „lucrările de amenajare a parcului Trivalea și facerea eleșteului, conform unui proiect și a unui deviz”²⁹.

²⁴ Idem, dosar nr. 35/1912-1914, f. 23.

²⁵ *Ibidem*, f. 24.

²⁶ Idem, dosar nr. 33/1909-1914, f. 1.

²⁷ Idem, dosar nr. 22/1913, f. 2.

²⁸ *Ibidem*, f. 6.

²⁹ Idem, dosar nr. 24/1913, f. 14.

Fig. 4. Teatrul comunal din Pitești.

Cu ajutorul unor credite suplimentare aprobate de Ministerul de Interne s-au cumpărat și s-au plantat flori și copaci ornamentali și în grădina publică și pe bulevard.

Acestea sunt câteva din lucrările edilitare, efectuate de Comuna Urbană Pitești în această perioadă. Prea multe lucrări edilitare nu se puteau face în această perioadă, asta și din cauza dezvoltării orașului în mod neunitar, sistematizarea lui fiind făcută zonal și parțial.

ASPECTS OF SOME WORKS OF PUBLIC UTILITY IN THE URBAN PARISH PITEȘTI 1907-1913

Abstract

In this paper some works of public utility effectuated in the city of Pitești in 1908-1913 are presented. Here are some of the important problems the town hall had to solve: water for the inhabitants and the institutions, the construction of a water reservoir (a work effectuated between 1908 and 1910), the paving of some streets and sidewalks, the construction of the sewerage for the theatre and communal spa.